

Variabilita: Poněkud proměnlivý je tvar a členění listů, odění všech částí rostliny a tvar listenů obalíčku. Na území ČR však nevyžadují tyto odchylky taxonomického hodnocení.

Ekologie a cenologie: Hlavně horské a podhorské louky, vlhké a polostinné okraje pastvin, cest a lesů, břehy horských potoků, splavována na břehy a do lužních stromových porostů a vysokostébelných niv na horních tocích některých řek, ve vlhkých příkopech kolem silnic, v okolí horských chat, domů, u plotů zahrad i v zahradách a opuštěných sadech, na vlhčích ruderalizovaných stanovištích v sídlech horských a podhorských poloh, na zbořeništích. Roste na čerstvě vlhkých, humózních půdách, dosti bohatých živinami, slabě kyselých. Často ve společenstvech svazu *Aegopodion podagrariae*, ale i jiných svazů třídy *Galio-Urticetea*, řidčeji na vlhkých loukách společenstev řádu *Molinietalia* či vysokostébelných nivách společenstev řádu *Adenostyletalia*.

Rozšíření v ČR: Výskyt je soustředěn především do sudetských pohoří a jejich předhůří od Jizerských hor přes Krkonoše, Orlické hory až po Hrubý Jeseník. Jde vesměs o výskyt nepůvodní, jehož počátky jsou v pěstování této rostliny především pro léčivé a užitkové vlastnosti již před několika staletími. KOPECKÝ (1978) spojuje její zavlečení do středních Sudet s tzv. alpskou dřevařskou kolonizací ve druhé polovině 16. a na počátku 17. stol. a pozdější udržování rostliny hlavně v oblastech bývalého německého a národnostně smíšeného osídlení. Preferencí stanovišť u vodních toků se dostává do nižších poloh splavováním. Méně významné výskyty lze nalézt též ve střední části Krušných hor, ve Šluknovském výběžku a v Lužických horách, ve Žďárských vrších a na Českolipsku. Zajímavá je absence nebo jen velmi řídký a ojedinělý výskyt v ostatních horských oblastech České republiky, především na Šumavě a v Českém lese. Výškově je většina lokalit soustředěna do suprakolinního, submontánního a montánního stupně od 400 do 800 m (max.: Krkonoše, Úpská stěna nad Obřím dolem, ca 1 450 m, Lysá hora, ca 1 300 m; min.: Malá Skála, ca 265 m). – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 5:45, 1997.

T: 14a. Bydž. pán. (Kabáty u Vojic, 1942). – **M:** 25a. Krušn. podh. vl. (Osvinov, 1977). 28. Tep. vrchy (Mariánské Lázně, již před r. 1877, ale i v současné době; Karlovy Vary, před r. 1877).

15. *Bunium* L. – bulvuška *)

Bunium LINNAEUS Sp. Pl. 243, 1753.

Lit.: VESELÝ R. (1952): Kmín bulvatý – bulvuška – bulka. *Bunium bulbocastanum* L., *Carum bulbocastanum* Koch. Čs. Bot. Listy 5:53. – VODÁK A. et HRON F. (1962): Biologie a hubení plevelu *Bunium bulbocastanum* L. Sb. Vys. Šk. Zeměd. Praha 1962:45–

29. Doup. vrchy (Jírov, pod vrchem Hradiště), 37g. Libín. Předšum. (Ondřejov, hora Chlum, před r. 1877, lit.), 37l. Českokr. Předšum. (Slavkov), 47. Šluk. pah. (roztr.), 48b. Liber. kotl. (ojediněle), 49. Frýdl. pah. (při úpatí Jizerských hor), 50. Luž. hory (Chřibská; Jedlová; Slunečná), 51. Polom. hory (Houska), 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem; Hvězdov), 53a. Českolip. kotl. (Mimoň, zahrada; Mlýnský vršek; Srní u České Lípy, Kraví hora; Srní Potok), 53b. Plouč. Podješ. (Svojkov), 54. Ješ. hřb. (vz.), 55a. Malosk. (Klokočské Loučky; Podloučky; Rotštejn; Roudný), 56. Podkrk. (roztr.), 57. Podzvič. (Mezihoří; Tikov; Úhlejev), 58. Sud. mezih. (roztr. v b. Polic. kotl. a v c. Broum. kotl., jinak vz.), 59. Orl. podh. (zvl. ve vyšších polohách častější), 60. Orl. opuky (vz.), 61b. Týnišť. úv. (Seč), 62. Lito-myš. pán. (Končiny; Sloupnice), 63. Českomor. mezih. (roztr. v a. Žamb., ojediněle jinde), 69b. Seč. vrch. (Hlinsko; Kouty – obojí před r. 1889; Dědová; Filipov), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (roztr. až dosti hojně), 74a. Vidn.-osobl. pah. (vz. až roztr.), 75. Jes. podh. (dosti častá). – **O:** 85. Kruš. hory (vz., např. Vejprty, Nové Město, Špičák), 88. Šum. (většinou jen obecné údaje, např. již u bratří Preslů 1819; přesnější údaje z 88a. Král. hvozď: Železná Ruda, 1965; Špičák, 1928; Pancíř, 1889; 88b. Šum. pláně: Velký Bor u Prášil 1952; 88e. Trojmez. hor.: Huťský Dvůr – Josefův Důl), 91. Žďár. vrchy (Karlštejn; Křížánky; Lhoty; Vortová), 92. Jiz. hory (dosti častá), 93. Krk. (kromě nejvyšších poloh roztr. až dosti často), 94. Tepl.-ad. sk. (ojediněle), 95. Orl. hory (dosti hojně, zvl. v a. Čes. hřeb.), 96. Král. Sněž. (roztr.), 97. Hr. Jes. (dosti častá).

Z několika míst mimo oblast prokazatelného rozšíření existují ojedinělé údaje, jednak staré a nepřesné, jednak výslovně uvádějící výskyt v zahradách. Ze zajímavějších jsou to: 12. Dol. Pojiz. (Rokytovec, zahrada), 21b. Hornomor. úv. (Olomouc, bot. zahrada; Náklo, zahrada), 66. Hornosáz. pah. (Olešná, školní zahrada, 1900), 67. Českomor. vrch. (Jindřichův Hradec, snad jen pěstovaná, před r. 1883).

Celkové rozšíření: Původní areál pravděpodobně jen v horách sv. Španělska a jv. Francie, v Pyrenejích, z. Alpách, j. vápencových Alpách, s. Apeninách a v pohořích bývalé Jugoslávie. Pěstováním zavlekaná, často zplaňující a zdomácnělá i jinde v Evropě (např. ve Velké Británii, stř. Evropě, j. Skandinávii, Pobaltí, na Islandu a v sz. předhoří Kavkazu), zvláště v horských a podhorských polohách temperátního a submeridionálního pásu s oceánickým a suboceánickým klimatem. – Mapy: WEINERT Flota 159:418, 1970; HULTÉN NE 1986:696.

Význam: Od středověku pěstovaná rostlina, nejprve v klášterních zahradách jako kořeninová a aromatická zelenina i jako léčivka, později v selských zahrádkách v podhůří a kolem horských chat. Postupem času se význam rostliny přesunul k využívání hlavně při chovu skotu ke zvyšování produkce mléka.

*) Zpracoval P. Tomšovic

74. – ENGSTRAND L. (1973): Generic delimitation of *Bunium*, *Conopodium* and *Geocaryum* (Umbelliferae). Bot. Not. 126:146–154. – SILVESTRE S. (1973): Estudio taxonomico de los generos *Conopodium* Koch et *Bunium* L. en la peninsula Iberica. II. Parte sistematica. Lagasalia 3/1:3–48. – VASILEVA M. G., KLJUJKOV E. V. et PIMENOV M. G. (1985): Karyotaxonomic analysis of the genus *Bunium* (Umbelliferae). Plant Syst. Evol. 149/1–2:71–88. – KLJUJKOV E. V. (1988): Obzor roda *Bunium* L. revizija sistemy roda. Bjull. Moskov. Obšč. Ispyt. Prir., sect. biol. 93/1:76–88. – HEINRICH W. (1988): Bemerkenswerte Pflanzenfunden III. Haussknechtia 4:83–85. [*Bunium bulbocastanum* p. 84].

Vytrvalé lysé byliny s hypokotylní hlízou a chudolistou řídcí větvenou lodyhou. Listy 2–3× peřeno-
sečné až lichozpeřené, dolní řapíkaté, horní na pochvě přisedlé. Složené okolíky dl. stopkaté, mnoho-
četné, obal i obalíčky vytvořeny. Květy většinou oboupohlavné, bílé, kališní zuby drobné. Dvounažky
podlouhle elipsoidní, z boku mírně smáčklé; merikarpia s 5 slabě vyniklými hlavními žebry a 4 téměř
neznatelnými vedlejšími; sekreční kanálky po jednom ve valemkách a 2 na komisurální straně. Klíč-
ní rostliny pouze s 1 úzce kopinatou dělohou (pseudomonokotylní). – Asi 40 druhů v Evropě, stř. Asii
a Íránu.

**1. *Bunium bulbocastanum* L. – bulvuška hlízna-
tá** Tab. 66/2

Bunium bulbocastanum LINNAEUS Sp. Pl. 243, 1753. –
Syn.: *Carum bulbocastanum* (L.) KOCH Umbell. 21, 1824.

Oddenek kulovitá hlíza 10–40 mm v průměru,
na povrchu tmavohnědá, uvnitř bílá, s tenkými
svazčitými kořeny. Lodyha 30–60 cm vys., v nej-
dolejší části podzemní, často zprohýbaná, v hor-
části větvená, oblá, slabě rýhovaná. Přizemní listy
s čepelí 2–3× peřenosečnou, v obrysu šir. trojúhel-
níkovitou, 15–20 cm dl., s lístky 1. řádu řapíčkátý-
mi a úkrojky posledního řádu čárkovitými, chru-
pavčitě špičatými, dl. řapíkaté; lodyžní listy
oddálené, na blanitě lemovaných rýhovaných po-
chvách přisedlé. Okolíky z 12–24 okolíčků, obal
i obalíčky z 5–10 šídlovitých listenů, posléze dolů
sehnutých, květní stopky 3–7 mm dl., obalíčky krat-
ší než stopky. Korunní lístky ca 1 mm dl., obsrdči-
té, v zářezu s úzkým, dovnitř zahnutým lalokem,
bílý. Merikarpia 3–4 mm dl., černohnědá se svět-
lými žebry. VI–VII. Gf.

$2n = 20$ (extra fines)

Dříve občas zavlékána, nejspíš s osivem, někdy
krátkodobě zdomácnělá, např. Praha (býv. zahra-
da Kanálka), Chrbonín u Tábora, Pořežany a Kně-
žeklady u Týna nad Vltavou, Kamenice nad Lipou,
Vidice u Horšovského Týna (M. DEYL 1960, PR;
nejmladší doložený nález), Loučná nad Desnou.
Jde vesměs o staré nebo starší nálezy, v posledních
desetiletích nezjištěna. Literární údaje jsou nespo-
lehlivé pro záměny s jinými miříkovitými (např.
s *Carum carvi* – Orlík, park, PRC, rev. M. MAREK).
Nedoložené a tedy problematické údaje jsou:
Nové Sedlo u Lokte, rybník Spálenec u Vysokého
Mýta, Kralupy. U nás rostla jako plevel v obilí, na
okraji polí, v příkopech apod. Původní v z. a jz.
Evropě, zavléčená na různých místech stř. Evro-
py. Dříve bývala pěstována pro jedlou škrobnatou
hlízu, kdysi též byla officinální, listy a plody užívá-
ny jako koření.

16. *Carum* L. – kmín *)

Carum LINNAEUS Sp. Pl. 263, 1753.

Lit.: ZIJLSTRA K. (1916): Ueber *Carum carvi* L. Recu. Trav. Bot. Néerl. 13:159–343. – ŠIŠKIN B. K. (1950): Rod 1006. Tmin
– *Carum* L. In: ŠIŠKIN B. K. [red.], Flora SSSR 16:385–396. Moskva et Leningrad. – PROCHÁZKA F. (1983): Současný stav a per-
spektiva pěstování kmínu. Záhradnictvo 1983:504–505. – SYED M., KHALID M. K., CHANDHARY F. M. et BHATTY M. K. (1987):
Antimicrobial activities of the fruits of Umbelliferae V. *Carum carvi*, *Petroselinum crispum* and *Dorema amoniacum*. Pakistan J.
Sci. Industr. Res. 30:106–110.

Dvoulleté lysé byliny s křivým kořenem, lodyhami přímými až obloukovitě vystoupavými a s listy
lichozpeřenými s lístky do čárkovitých úkrojků peřenosečnými. Okolíky složené, bohaté, ± ploché, obal
i obalíčky chybějí. Květy většinou oboupohlavné, zřídka pouze samčí, většinou bílé. Dvounažky elipso-
idní až vejcovité, z boku smáčklé, s tenkým poltívkým karpoforem; merikarpia půlměsíčitě prohnutá,
zašpičatělá, s 5 vystouplými hlavními žebry; sekreční kanálky po 1 ve valemkách a 2 na komisurální
straně; stylopodium zploštěle kuželovité, čnělky rozestálé a dolů skloněné. – Asi 30 druhů v s. mírném
a subtropickém pásu. – Protandr. Entomogam.

*) Zpracoval P. Tomšovic

Tab. 66: 1 *Falcaria vulgaris*, 1a – báze lodyhy s přizemními listy a kořenem, 1b – list ve střední části lodyhy, 1c – okraj listu, 1d –
květ, 1e – nezralý plod. – 2 *Bunium bulbocastanum*, 2a – lodyha s podzemní hlízou a dolním listem.

